

Dkt. Kenneth Mathews, Genesis, Kipindi cha 1, Utangulizi

© 2024 Kenneth Mathews na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Kenneth Mathews katika mafundisho yake kuhusu kitabu cha Mwanzo. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi.

Maswali tunayoweza kuanza nayo ni: kwa nini tujifunze kitabu cha Mwanzo, na kwa nini Mwanzo ni muhimu? Naam, rahisi, lakini nadhani sababu bora ni kwa sababu ni muhimu kwa Mungu.

Mungu amechagua kujitambulisha kwetu ili aweze kuunda uhusiano nasi. Kwa sababu amechochea upendo wake, Mungu ni mtu wa kibinafsi sana. Na yeye, tunagundua kutoka Mwanzo, ametuumba sisi, wanaume na wanawake, kuwa watu, kushiriki, kuwasiliana, na kumpenda Mungu, na kupata uzoefu wa upendo wake kwetu.

Kwa hivyo, ili kufanya hivyo, Mwanzo anatuambia kwamba anafunua mpango ambapo atafanya hilo liwezekane. Na kwa sababu ya kuvunjika kwa maisha yetu kupitia dhambi, na mahusiano yetu yaliyovunjika, anachukua hatua ya kutupa mkombozi. Na kwa hivyo, tunapata katika Mwanzo ahadi ya mkombozi ambaye atakuja na kuturudisha kwa Mungu na kuponya mahusiano haya yaliyovunjika tuliyo nayo sisi kwa sisi.

Na bila shaka, tunatambua, sisi Wakristo wasomaji wa Mwanzo, kwamba ingawa Mwanzo inatabiri ujio huu wa mkombozi, imetimizwa kupitia Mwana wa Mungu mwenyewe, aliyekuja katika nafsi ya Yesu Kristo. Na huyu ndiye mkombozi ambaye ameahidiwa kwetu. Kwa njia ya utangulizi, tuna muktadha ambao ni muhimu sana katika kutafsiri ipasavyo kitabu cha Mwanzo.

Ni mwelekeo katika kipindi hiki cha kwanza. Nami nitazungumzia mambo matano katika mwelekeo huu. Kwanza, kichwa cha kitabu cha Mwanzo.

Pili, ujumbe mkuu wa kitabu cha Mwanzo. Na kisha muundo, Pentateuki na Torati kama muktadha. Na kisha mwishowe, tutaangalia jinsi tunavyopaswa kuelewa uandishi na mazingira ya kitabu cha Mwanzo.

Kwanza, jina la Kiingereza Mwanzo. Linatokana na neno la Kigiriki linalomaanisha asili, ambalo ni jina katika tafsiri ya Kigiriki ya Agano la Kale linalojulikana kama Septuagint. Jina la Kiebrania kwa kweli ni neno la kwanza la Kiebrania la kitabu cha Mwanzo, na hilo ni Bereshit, linalomaanisha kama linavyopatikana katika tafsiri ya Kiingereza, mwanzoni.

Majina yote mawili ya Kigiriki na Kiebrania yanaelezea yaliyomo katika Mwanzo. Mara nyingi, watu hurejelea Mwanzo kama kitabu cha mwanzo. Ni dhahiri sana, sivyo, kwamba linapokuja suala la ujumbe wa pili, ujumbe mkuu, tunaweza kuufupisha kwa maneno mawili, mwanzo na baraka.

Naam, ni wazi kabisa kwa nini mwanzo ungefaa kwa kitabu cha Mwanzo, ikizingatiwa kwamba karibu kila kitu kinachopatikana katika sura za Mwanzo kingekuwa mwanzo kwa njia moja au nyingine. Neno mwanzo, ingawa, lina wazo muhimu zaidi na lenye kina kuliko kuanza tu. Na hiyo ni kwamba, ikiwa unaanza, basi hiyo inaashiria mwisho.

Jambo moja tunalogundua kuhusu Mwanzo ni kwamba ingawa inaweza kuwa mwanzo au mwanzo wa kitu fulani akilini mwetu, pia ni mwelekeo kuelekea matokeo au mwisho. Na kwa maana hiyo, basi, inaangalia zaidi ya yenyewe, Mwanzo, katika ujumbe wake. Na pia, tunaweza kusema, basi, kwa kutumia neno ambalo mara nyingi hupatikana miongoni mwa wanatheolojia, ni la kieskatolojia kwa sababu linatabiri azimio la mwisho kwa changamoto nyingi zinazotokea katika uhusiano kati ya Mungu na uumbaji wake na changamoto nyingi tunazokabiliana nazo sisi wenyewe kwa kuvunjika kwetu, dhambi zetu wenyewe, na kisha mahusiano ambayo yanaathiriwa na hilo na wengine.

Neno baraka pia ni muhimu sana kufichua ujumbe mkuu wa Mwanzo. Maneno yanayohusiana na baraka, kama vile baraka na heri, ni maneno haya yote ambayo yanahusiana na wazo la baraka na yanapatikana mara nyingi zaidi katika Mwanzo kuliko katika kitabu kingine chochote cha Biblia. Kwa hivyo, inachukua wazo maalum la kimaudhui.

Kwa njia hiyo, nadhani tunapata baraka tatu za kiprogramu katika Mwanzo wa mwanzo. Kwa kiprogramu, namaanisha inaonekana kwamba Mungu anatangaza na kufunua mpango, mradi, ambapo atawabariki watu wote. Na hii inaanza, basi, na kile tunachokipata katika sura ya kwanza, mstari wa 28.

Nitasoma kutoka Toleo Jipya la Kimataifa. Tafsiri yoyote ya kawaida uliyonayo, nadhani, itatosha. Baada ya kuonyesha kwamba wanaume na wanawake wameumbwa kwa mfano wa Mungu katika mistari ya 26 na 27, inasema katika mstari wa 28 kwamba Mungu aliwabariki na kuwaambia.

Sasa tuna mfululizo wa mawaidha yanayoelezea baraka ambayo Mungu amewapa wanadamu. Zaeni na mkaongezeke. Ijazeni nchi, itiisheni, mtawale samaki wa baharini na ndege wa angani, na kila kiumbe chenye uhai kiendacho juu ya nchi.

Kwa hivyo, kipengele cha kwanza cha baraka hii ni uhusiano wa kile tunachofurahia na Mungu. Kwa sababu katika mstari wa 28, angalia inasema kwamba Mungu

alizingumza na familia ya wanadamu. Na hii, tena, inaonyesha kwamba Mungu anataka kujifunua, ili kujitambulisha kwa wanadamu.

Na kwa hivyo, Mungu, ambaye ni mtu binafsi, tutagundua, huzungumza na wale walioumbwa kwa mfano wake. Picha hiyo inajumuisha wazo kwamba wanaume na wanawake ni watu walioumbwa na Mungu kuingia katika uhusiano wa kibinafsi. Kwa hivyo hiyo ni sehemu ya mpango wa Mungu.

Sehemu ya pili ya mpango wa Mungu ni uzazi na uzazi. Sehemu ya tatu itakuwa ile ya usimamizi wenye uwajibikaji wa kutawala kile ambacho Mungu amekiumba, ulimwengu wa duniani. Kwa hivyo, hiyo ingekuwa mpango wa kwanza ambao Mungu anafikiria.

Ni agizo la uumbaji lililobuniwa na Mungu ili kuwabariki, na amefanya hivyo kwa hiari kutokana na upendo na utunzaji wake kwa wale walioumbwa kwa mfano wa Mungu. Kuna mpango wa pili ambao ni muhimu kwa Mungu kwa sababu katika bustani ya wazazi wetu wa kwanza, Adamu na Hawa walimwasi Mungu, walikataa kuamini kwamba Mungu alikuwa mwema na mkarimu, na walikuwa na mpango unaofaa kuwabariki. Na kwa hivyo, katika uasi wao, uhusiano huu ulivunjika, na mwanamume na mwanamke walikabiliwa na kifo na kufukuzwa kutoka bustanini.

Lakini Mungu hangeruhusu uasi huo umzuie kutekeleza tamaa yake, matakwa yake, na kwamba ni kubariki familia ya wanadamu kwa uhusiano naye. Kwa hivyo, katika sura ya 3 ya mstari wa 15, katika muktadha wa unabii wa hukumu dhidi ya nyoka ambaye katika bustani alimdanganya Hawa, mwanamke, kumtenda dhambi Mungu, na kisha yule mtu ambaye kwa makusudi, kwa kujua, alimwasi Mungu, anapokea unabii huu wa hukumu katika mstari wa 15. Nami, yaani Mungu, nitaweka uadui kati yako, yaani nyoka, na mwanamke, kati ya uzao wako na uzao wake.

Yeye, yaani nyoka, yaani mkombozi, badala yake uzao huu wa mwanamke, atakuponda kichwa, na wewe, nyoka, utamgonga, yaani kisigino cha mkombozi. Sasa, tunapoangalia yaliyopangwa hapa, tambua kwamba yanahusisha urithi, urithi au uzao wa nyoka, na mwanamke. Na kutoka kwa mwanamke atatoka mwokozi huyu, mkombozi huyu, ambaye atamwokoza mwanamke na pia mwanamume ili waweze kuwa na uhusiano huu unaoendelea, unaoendelea, na sahihi na Mungu.

Lakini kumbuka kwamba kutakuwa na vita kati ya nyoka, ambaye ni adui wa Mungu, na adui wa mwanamume na mwanamke. Na vita hivi vitaisha kwa mkombozi kumshinda nyoka. Kwa hivyo, inasema ataponda kichwa chako, na mkombozi atampiga nyoka kwa pigo la kifo.

Na taswira hapa iko wazi kabisa, sivyo? Kwamba nyoka yuko chini ya mguu akitambaa ardhini chini ya mguu wa mwanamume au mwanamke, na kwa kukanyaga kichwa chake kwa kisigino, atamponda kichwa na kumshinda, na kumuua nyoka.

Lakini kwa kufanya hivyo, nyoka atakuwa na nafasi ya kumpiga mkombozi kisigino, na hii haitakuwa pigo la kifo bali jeraha. Na kwa hivyo, tunachopata ni kwamba kuna ladha hii ya utabiri, utabiri huu, na tena, unaweza kutumia neno mwelekeo wa eskatolojia kuelekea mustakabali wa mkombozi anayekuja.

Tunajua kutoka kwa maandiko ya Kikristo kwamba mkombozi huyu ni Mungu mwenyewe, anayekuja katika nafsi ya Bwana Yesu Kristo, ambaye anafanikisha ushindi wa nyoka, ambaye tunamtambua kuwa ni Shetani, au katika Agano Jipya, anaitwa ibilisi, ambaye ndiye adui mkuu wa Mungu na wa upendo wa Mungu kwa mwanamume na mwanamke. Kisha, tunageukia programu ya tatu. Katika kwanza, Mungu bado anataka kubariki na hatazuiwa kubariki.

Atachukua kile kinachohitajika, kama tunavyoona katika sura ya 3, mstari wa 15, ili kutoa upatanisho, lakini kuwa na upatanisho huu kulitegemea kuja kwa mwanadamu kutoka kwa mbegu ya mwanamke kama mbegu, uzao wa mwanamke, mkombozi. Lakini tunagundua katika utekelezaji wa mpango huu kwamba Mungu, kupitia uzazi, akiendelea na baraka hiyo, huleta ongezeko kubwa la makundi ya watu, mataifa mbalimbali ambayo yameelezwa katika sura ya 10 ya Mwanzo na sura ya 11. Kuanzia sura ya 11, tunapata nasaba kuanzia Nuhu hadi ile ya Ibrahimu.

Ibrahimu ndiye anayeunganisha hadithi ya ulimwengu mzima ya familia ya wanadamu na mataifa yake, pamoja na hadithi maalum, hadithi ya mababu, mababu wa taifa ambalo Mungu aliumba, ambalo ni Israeli. Na kwa hivyo, ukigeukia sura ya 12, utapata hili likitajwa kwa mara ya kwanza katika mistari ya 1 hadi 3. Katika mistari hii mitatu, tunapata matukio matano ya neno baraka. Na kwa hivyo, tulichogundua ni kwamba baraka hii ina vitu vitatu ambavyo tayari vimerudiwa kutoka kwa baraka ya Mwanzo sura ya 1.

Kwa hivyo, katika mstari wa 1, Bwana alikuwa amemwambia Ibrahimu, au Abramu, ondoka katika nchi yako, watu wako, na nyumba ya baba yako, uende mpaka nchi nitakayokuonyesha. Kwa hivyo, jambo la kwanza ninalotaka tugundue ni kwamba kuna kutajwa kwa ahadi ya nchi. Na unapofikiria kuhusu kinachotokea katika Mwanzo 1, mstari wa 28, baraka iliyotajwa hapo inatolewa ya ahadi ya utawala.

Hilo ndilo kusudi la Mungu juu ya dunia, nchi; nchi inayozingatiwa hapa, bila shaka, ni nchi ya Kanaani. Kanaani itakuwa nchi ya Ibrahimu na uzao wake. Na kisha inasomeka katika mstari wa 2, Nitakufanya kuwa taifa kubwa.

Sasa kutengeneza taifa kubwa kunamaanisha idadi yako ya watu. Na, bila shaka, hiyo ni mwangwi wa kile tunachokipata katika Mwanzo 1, mstari wa 28, pia, ambapo tuna mawaidha ya kuzaa. Na kisha ukisoma inasema, Nitakubariki, na nitalikuza jina lako.

Kwa hivyo, hii inahusiana basi na uhusiano huo wa upendo wa Mungu na riziki na ukarimu kwa Ibrahimu na urithi wake. Na kisha inaendelea kusoma, na utakuwa

baraka. Kwa hivyo sasa inageuka kutoka kwa mtu Ibrahimu hadi kwa makundi haya mbalimbali ya watu, mataifa ambayo yameorodheshwa katika Mwanzo sura ya 10.

Nami nitawabariki wale wakubarikio, na yeyote akulaaniye nitamlaani ili baraka kwa mataifa mengine itategemea mwitikio wa makundi mbalimbali ya watu kwa Ibrahimu kwa sababu Mungu wa Ibrahimu ndiye Mungu mmoja wa kweli aliye hai, Mungu wa Israeli, Mungu wa Ibrahimu, Isaka, na Yakobo. Na kupitia macho ya wasomaji wa Agano Jipya, huyu angekuwa Mungu na Baba wa Bwana wetu Yesu Kristo. Na hivyo , uhusiano sahihi na Ibrahimu utampa mtu njia au njia ya kuwa na uhusiano na Mungu anayejifunua, hasa kwa Ibrahimu.

Inaendelea, inasema kwamba watu wote duniani watabarikiwa kupitia wewe. Na tutagundua katika masomo yetu kwamba baraka zinazoweza kupokelewa kutoka kwa Mungu na makundi haya yote ya watu, na hasa watu binafsi kama wewe na mimi, zingekuwa kupitia mzao bora wa Ibrahimu, mkombozi huyo wa ajabu anayetarajiwa katika sura ya 3 mstari wa 15. Kwa hivyo, ujumbe uko wazi kabisa, nadhani.

Mungu ana mpango wa baraka. Kuna uwezekano wa kutoa baraka hiyo kwa sababu watu waliokuwa bustanini, wazazi wetu wa kwanza, walikataa uhusiano huo. Lakini Mungu aliweka mpango wa kuwaokoa mwanamume na mwanamke na wanadamu wote ambao, unaona, watahusiana kwa haki na ufunuo tulio nao kupitia urithi wa Ibrahimu, uzao wake, na hatimaye ni katika mkombozi bora, Yesu Kristo Bwana wetu.

Ifuatayo ni muundo wa kitabu cha Mwanzo. Tunaweza kukiangalia kwa njia mbili linapokuja suala la kuchanganua muundo. Ya kwanza ni maudhui.

Jinsi wafafanuzi wengi na wanafunzi wa Biblia wanavyotambua maudhui ya Mwanzo ni sehemu mbili kuu, au unaweza kusema sehemu, nazo ni sura ya 1 hadi 11. Sura ya 1 hadi 11 zinahusu familia ya ulimwengu wote. Inahama kutoka uumbaji hadi uumbaji wa wanadamu, na kisha wazao mbalimbali na kisha vikundi vya watu wa familia ya wanadamu.

Na hivyo, inatuambia hadithi ya ulimwengu mzima ya familia ya wanadamu. Lakini kisha tunagundua kwamba kuna sehemu kubwa inayofuata, ambayo ni familia mahususi, na hiyo ni wito wa Ibrahimu tunaousoma, na kisha uzao wake. Na hiyo itakuwa kuanzia sura ya 12 hadi mwisho wa kitabu, sura ya 50.

Kwa njia hii, tunaweza kugawanya kila moja ya sehemu hizi mbili, familia ya ulimwengu wote na hadithi za mfumo dume, katika vifungu vidogo. Kwa upande wa familia ya ulimwengu wote, hapa kuna masimulizi manne ambayo yanaweza kutambuliwa. Ya kwanza ni uumbaji.

Ya pili ni hadithi ya bustani, Adamu na Hawa katika bustani. Kisha Nuhu na hadithi ya gharika. Na mwisho, hadithi ya Mnara wa Babeli kuhusu uumbaji wa mataifa, makundi ya watu.

Uumbaji, hadithi ya bustani, hadithi ya mafuriko, na kisha Mnara wa Babeli. Sasa sambamba na hili kungekuwa na hadithi nne zinazopatikana katika mkusanyiko wa mfumo dume. Na hadithi hizi, bila shaka, zinazingatia watu wakuu wa mfumo dume.

Kwanza, kuna Ibrahimu. Pili, Isaka. Na tatu, Yakobo.

Na mwisho, Yusufu. Ningesema neno la ziada kuhusu Isaka. Ingawa Isaka ana jukumu muhimu katika hadithi ya mababu, hana umaarufu kama ule wa Ibrahimu, Yakobo, na Yusufu.

Isaka huwekwa katika kivuli cha baba yake kila wakati. Yeye ni mwana wa Ibrahimu. Na kisha linapokuja suala la Yakobo, kimsingi huwekwa kama baba wa Yakobo.

Kwa hivyo, unaweza kumfikiria Isaka kama simulizi la mpito, linalomuunganisha Ibrahimu na kisha Yakobo. Na kutoka kwa Yakobo watatoka wana kumi na wawili ambao ni baba wa makabila kumi na mawili, makabila kumi na mawili ya Israeli. Ungalifu maalum unapewa Yusufu kwa sababu wosia wa Yusufu ni muhimu katika ukombozi, kuokoka kwa familia ya Yakobo waliotoka Kanaani hadi Misri, ambapo Yusufu ameinuliwa kuwa mamlaka ya pili katika nchi ya Misri na atamshawishi Farao kutoa ardhi maalum kwa Waebrania kustawi.

Kwa hivyo, tuna masimulizi manne katika historia ya ulimwengu, masimulizi manne katika hadithi za wazee. Kuna njia ya pili ambayo unaweza kuelewa muundo. Na huu ndio muundo rasmi uliotolewa na mwandishi mwenyewe.

Na labda unaifahamu usemi huu ikiwa umewahi kusoma Mwanzo au kusikia kuhusu Mwanzo hapo awali. Na hilo ni neno vizazi. Na hilo lingewezaje kuwa sahihi zaidi kwani sehemu kubwa ya Mwanzo inahusu vizazi na nasaba.

Kwa hivyo, kuna matukio kumi na moja ya utangulizi huu. Na utangulizi huu unasomeka, "hizi ni vizazi vya." Ukitaka kuangalia sura ya pili na kisha mstari wa nne, tuna tukio la kwanza la usemi huu.

Hizi ni vizazi vya katika Biblia ya Kiebrania. Neno la Kiebrania vizazi limetokana na kitenzi, kinachomaanisha kuzaa, kuzalisha, na kuzaa. Katika sura ya pili, mstari wa nne, inasomeka kwamba hivi ni vizazi vya mbingu na dunia zilipoumbwa.

Sasa, katika tafsiri nyingi, kama nilivyo nazo kabla yangu, Toleo Jipya la Kimataifa, kwa sababu kinachofuata ni hadithi, si nasaba, watafsiri wangependa kuona kwamba neno la Kiebrania vizazi lina maana pana zaidi ya kuanzisha nasaba tu. Andiko hili la

juu linaweza pia kuanzisha hadithi ya masimulizi. Na hivyo inaweza kuwa katika sura ya pili, mstari wa nne, utakuwa na aina hii ya tafsiri.

Hii ni simulizi ya mbingu na dunia, au hii ni hadithi, au kama kinachofuata ni simulizi ya hadithi ya mtu, inaweza kusomeka kama hadithi ya familia au historia ya familia. Na hivyo ndivyo maandishi haya yanavyoweza kuanzisha nasaba, au kama tunavyoipata hapa, hadithi kuhusu Adamu na Hawa bustanini, kuanzia sura ya pili, mstari wa nne. Kwa hivyo hiyo ni njia moja, njia ya kusaidia, na watoa maoni wengi wataanza kwa mtindo huo.

Katika mfululizo wa masomo, nitazingatia maudhui na maandishi ya utangulizi. Nitaunganisha haya ili niweze kutumia njia zote mbili ambazo maudhui yanaakisi muundo. Kipengele cha nne, hebu tuzungumzie: kwanza, kichwa cha Kiingereza, ujumbe mkuu; pili, muundo; tatu, na sasa nambari nne, muktadha wa Pentateuki.

Na kama unavyojua, Pentateuki ni neno la Kigiriki linalorejelea mkusanyiko wa vitabu vitano. Na hii ingekuwa Mwanzo, Kutoka, Mambo ya Walawi, Hesabu, na Kumbukumbu la Torati. Na hii inaonekana kama mkusanyiko tofauti kwa sababu vitabu vitano vitaendana.

Na acha nieleze jinsi hilo linavyotokea hapa baada ya muda mfupi. Neno la Kiebrania linalotumika kwa Biblia ya Kiebrania ni Torati, likirejelea vitabu hivi vitano vya kwanza. Katika neno Torati, hiyo kwa kweli ni tafsiri ya mfumo wa herufi, si tafsiri au tafsiri ya mfumo wa herufi wa neno la Kiebrania.

Na kwa ujumla, hutafsiriwa sheria. Kwa hivyo, Torati ni nomino, na inahusiana na kitenzi cha Kiebrania yara, ambacho kinamaanisha kufundisha. Kwa hivyo, wazo la msingi la Torati ni maagizo.

Nadhani hiyo ndiyo njia bora ya kurejelea Torati, ingawa tafsiri zako kwa kawaida hutafsiri Torati kama sheria. Ni bora kuifikiria kama pana kuliko sheria kwa sababu kwa kawaida, tunapofikiria sheria leo, tunafikiria sheria za kutunga sheria au mahakama za sheria. Wakati neno Torati linapotumika kwa upana zaidi, linaweza na linarejelea makusanyo ya kisheria.

Lakini pia inaweza kumaanisha kwa ujumla mafundisho au maelekezo. Kwa hivyo, neno Torati lina maana tofauti, na litategemea muktadha maalum. Kwa kawaida hutumika, kama nilivyosema, kwa wazo la sheria.

Na kwa kuwa kuna makusanyo mengi ya kisheria katika Pentateuki, nataka kurudia, kuna sheria na makusanyo ya sheria katika Pentateuki. Hata hivyo, ni pana zaidi ya hayo. Katika miktadha mingine, neno Torati linamaanisha kufundisha kwa maana hii ya jumla.

Kwa hivyo, ukizichukua zote mbili pamoja, makusanyo ya kisheria au corpora, na hivyo wazo la sheria, na kisha unaweka hilo pamoja na wazo la mafundisho, kufundisha kwa maana pana ya jumla, nadhani zikichukuliwa pamoja kwamba Torati inaweza kueleweka kwa urahisi kama, nami nitatumia alama za nukuu, njia ya Bwana. Njia ya Bwana inarejelea matumizi na mafundisho ya amri za Bwana. Kwa hivyo, njia ya usemi wa Bwana basi, nadhani, inakamata wazo la mtindo wa maisha wa mtu.

Kama vile tunavyotumia tamathali ya usemi kwa ajili ya kutembea, jinsi ya kutembea, kutembea kwa mtu maishani kunahusiana na mtindo wa maisha wa mtu. Na kwa hivyo, kile kinachoitwa kwa wale wanaoingia katika uhusiano huu na Mungu, kwamba mafundisho ya Mungu, maagizo yake, tunaweza hata kusema kwa sababu anafanya hivyo kutokana na upendo wake na utunzaji wake kwa watu anaowaumba na kuwatumia kama mshauri. Yeye ndiye mshauri.

Anawafundisha jinsi wanavyopaswa kuishi ili wawe na maisha yenye baraka zaidi, maisha yenye mafanikio zaidi, maisha yenye kuishi vizuri tunapofuata maisha ya mwenye baraka, njia ya Bwana, ikimaanisha kwamba kuna mtindo wa maisha unaolingana na utu wa Mungu, tabia ya Mungu, na kisha kupokea baraka zake, na kumpendeza. Sasa, kinachovutia kuhusu Mwanzo, bila shaka, ni kwamba haina mkusanyiko mkubwa wa sheria. Kimsingi ni masimulizi na kisha, bila shaka, nasaba.

Linapokuja suala la masimulizi, badala ya kutoa amri maalum, kile kinachofanya kupitia masimulizi kinaelezea na kuonyesha jinsi maisha yanavyoonekana linapokuja suala la njia ya Bwana. Hapa kuna kifungu kinachoonyesha hili wakati Mungu na Ibrahimu wanaposhiriki katika mazungumzo, na kinapaswa kumaanisha katika muktadha kile ambacho Mungu amepanga kwa ajili ya Sodom na Gomora kwa sababu ya uovu wake, uharibifu wa Sodom na Gomora. Na kwa hivyo, Mungu anasema, kwa kiasi fulani kwa usemi, kwamba atamfunulia Ibrahimu kile kitakachotokea Sodom na Gomora.

Sababu kuu ni kwamba mmoja wa jamaa zake, mpwa wake wa Ibrahimu, anaishi Sodom na yuko hatarini, hatarini na hatarini. Na kwa hivyo kutakuwa na njia ya kutoroka kwa mpwa huyu: sura ya 18, mstari wa 19.

Kwa maana nimemchagua, hapa Mungu anazungumza kuhusu Ibrahimu kwa njia ya usemi, nimemchagua. Kwa maneno mengine, nimekuchagua wewe, Ibrahimu, ili Ibrahimu awaongoze watoto wake na nyumba yake. Tazama jinsi hilo linavyoleta wazo la urithi, nasaba, ahadi ya mkombozi wa siku zijazo, ili awaongoze watoto wake na nyumba yake baada yake kuitunza, na haya ndiyo maelezo yetu, kuitunza njia ya Bwana. Kwa jinsi gani? Kufanya yaliyo mema na ya haki.

Kwa hivyo, huu ndio mtindo wa maisha tunaouzungumzia unaolingana na tabia ya Mungu mwenye haki, ambaye ni mnyofu, ili Bwana amtimizie Ibrahimu kile

alichomwahidi. Kwa hivyo, tunapoendelea kusoma Mwanzo, fikiria kama kutoa simulizi ambayo ni taswira ya kile ambacho Mungu ataamuru mahususi katika makusanyo ya sheria ya vitabu vifuatavyo, Kutoka au Kumbukumbu la Torati. Kwa hivyo, tuna aina mbili za fasihi, nasaba na masimulizi ambayo yanatawala Mwanzo, lakini pia tutapata ushairi na sala katika Mwanzo.

Sasa, ningependa kuzungumzia kile ambacho fasihi ya kirabi inasema kuhusu vitabu vitano vya kwanza vya Biblia, hiki kinaitwa Vitabu vya Musa. Katika fasihi ya kirabi, ambayo ingekuwa kuanzia takriban 200 KK hadi 400 BK, wingi, Vitabu vya Musa, hutumika mara nyingi zaidi kuliko umoja, lakini hutokea. Umoja, Kitabu cha Musa, huakisi umoja wa hadithi ya simulizi inayoanzia uumbaji katika Mwanzo 1 hadi kifo na mazishi ya Musa, yanayokumbukwa katika Kumbukumbu la Torati sura ya 34.

Na unapomchukua mwanadamu muhimu, yaani Musa, tunaona kwamba Pentateuch, Torati, inatawaliwa na mtu huyu kwa sababu alizaliwa katika Kutoka sura ya 2, na maisha yake yanajumuisha Kutoka, Mambo ya Walawi, Hesabu, na Kumbukumbu la Torati, na kisha tunapata kifo chake na kuzikwa mwishoni mwa Kumbukumbu la Torati sura ya 34. Sasa, kipindi hicho ni cha muda gani? Naam, urefu wa maisha yake ni miaka 120, kwa hivyo kiini chake ni ufunuo uliotolewa kwa Israeli kwenye Mlima Sinai, ambao unaanza katika Kutoka 19 na unapita hadi mwisho wa Kutoka na Kitabu cha Mambo ya Walawi, Mambo ya Walawi yote, na kisha hadi Hesabu 10.10, baada ya hapo unaona watu wakiondoka Sinai na kuelekea Kanaani. Kwa hivyo lengo ni jinsi Pentateuch ya Musa, hadithi yake, inavyohusiana na Mwanzo. Na tutakachogundua ni kwamba Mwanzo ina jukumu muhimu sana kwa sababu inawapa taifa la Israeli uelewa wa jinsi wanavyoingia katika mpango wa Mungu wa ulimwengu wa baraka kwa wanadamu na mataifa.

Na kwa hivyo tutashughulikia maswali haya kwa undani zaidi tunapoendelea na vipindi vijavyo. Kwa hivyo, Mwanzo inaweza kufasiriwa, na kwa maoni yangu lazima ifasiriwe, katika muktadha wa ufunuo uliotolewa Sinai kwa sababu hiyo ndiyo nafasi kuu iliyopewa Pentateuki, Kutoka hadi Kumbukumbu la Torati. Kwa hivyo, tunaweza kufikiria mfululizo huo wa filamu, Kurudi kwenye Wakati Ujao, na hivyo ndivyo tunavyopaswa kuelewa Mwanzo na uhusiano wake na Pentateuki kwa sababu hadhira ya kwanza ya Pentateuki yote ingekuwa kizazi kile kilichokuwa jangwani pamoja na Musa.

Na hivyo, kama kizazi kile kilichopata ufunuo huko Sinai, wangeweza kuelewa Mwanzo wakiangalia nyuma kwenye nyakati zao. Kitabu cha Mwanzo kinatoa utabiri au kielelezo cha kile ambacho wao wenyewe, yaani, kizazi hicho cha kwanza, wanapitia. Kwa hivyo wamepitia ufunuo huo, ambao ulijumuisha Amri Kumi, ambazo zilijumuisha ujenzi wa Hema, ambao ulijumuisha ibada katika Hema hilo, na kisha uongozi wa Roho wa Mungu kupitia Musa walipokuwa wakitembea na kutangatanga jangwani na hatimaye wakafika ukingoni mwa nchi ya Kanaani.

Acha nikupe mfano mfupi wa hilo na huo ndio ujumbe wa kitheolojia hapa ni kwamba Mungu wa Waisraeli si mungu wa familia au mungu wa kitaifa, bali, yeye ni Mungu wa uumbaji. Njia moja ambayo hii inapendekezwa na kudokezwa ni marudio katika uumbaji ambapo Mungu, mara 10, simulizi linasema, Mungu alisema, Mungu alisema, Mungu alisema. Kisha, tunapata Amri Kumi huko Sinai, ambapo Mungu pia huzungumza Amri Kumi.

Maana yake ni kwamba, wazo la hili ni kwamba Mungu wa mababu zao, Ibrahimu, Isaka, na Yakobo, Mungu wao, ambaye ameweka ahadi nao, agano, hapo una uhusiano ulioonyeshwa kwamba yeye si mungu wa parokia tu na yuko kwenye jukwaa moja na miungu mingine yote katika ulimwengu wa kale, bali yeye ndiye Mungu mmoja wa kweli wa uumbaji, na kwamba anazungumza kwa mamlaka uumbaji. Na huko Sinai, anazungumza kwa mamlaka, akiunda taifa jipya, kundi la watu wapya, Israeli.

Sasa, hebu tugeuze mawazo yetu kwa uandishi katika mazingira. Linapokuja suala la uandishi katika mazingira, tunaweza kuwa na mazingira ambayo ni uwasilishaji wa kitabu chenyewe, kipindi cha wakati ni nini kama masimulizi yanavyotufunulia wakati matukio yanapotokea na mahali ambapo matukio yanatokea. Bila shaka, hadithi za kale, kama vile Mnara wa Babeli kabla ya wakati wa Ibrahimu, haziwezi kuamuliwa kwa ujasiri. Lakini linapokuja suala la mababu, Ibrahimu, Isaka, na Yakobo, hapo, kwa sababu ya ushahidi wa ndani unaotoka ndani ya Biblia yenyewe, na kisha nje, yaani kutokana na kile ambacho tumeweza kupata tena kwa upande wa lugha na utamaduni kutoka Mashariki ya Karibu ya kale, tuna uelewa mzuri kuhusu kipindi cha mfumo dume.

Hii ingekuwa takriban kuanzia 2200 KK hadi 1550 KK. 2200 KK hadi 1550 KK. Sasa, linapokuja suala la maisha ya Musa na safari ya Waisraeli kwenda Kanaani, hiyo ingekuwa wakati wa miaka ya 1400 KK, na tunaweza kusema takriban 1450 KK.

Hali ya kisiasa wakati wa mababu ilikuwa kwamba ulikuwa na wafalme wengi wadogo, majimbo madogo ya miji, na wafalme wengi wadogo waliotawanyika katika nchi ya falme hizi ndogo. Kwa maneno mengine, baadaye, tutakutana na falme kubwa za Wamisri, Wahiti, na Wababeli, waliotawala eneo la Kanaani. Lakini katika kipindi hiki cha awali, ushahidi wa nje unaonyesha wazi kwamba majina ya kibinafsi na majina ya mahali yanaendana na majina ya kibiblia ya kipindi hicho.

Na tuna desturi nilizozitaja zinazopatikana katika ulimwengu wa kale. Mfano mmoja wa hili tulioupata katika Biblia ni desturi ambapo ikiwa mzee wa familia, kichwa cha familia, hakuwa na mwana ambaye angerithi mali mbalimbali za mzee wa familia, basi mzee huyo angeweza kumchukua mtumishi katika nyumba yake kuwa mpokeaji. Hivi ndivyo Ibrahimu alivyopendekeza; ikiwa labda umesoma Mwanzo sura ya 15, mtumishi wake Eliezeri alimtoa Eliezeri kama mgombea wa kuwa mrithi au mzao wa Ibrahimu.

Na kwa hivyo, tutagundua kwamba Mungu anakataa mpango huu ambao Ibrahimu anapendekeza. Kwa hivyo, kwa misingi hii, tunaweza kusema kwamba hadithi zinazowahusu mababu zinaendana vyema na kile tunachokijua katika kipindi hiki kuanzia 2200 hadi 1550 KK. Unaweza kupendezwa linapokuja suala la lugha ya akiolojia inayotumika kwa kipindi hiki ingekuwa Enzi ya Shaba ya mapema hadi Enzi ya Shaba ya kati.

Lakini mpangilio wa chanzo ni upi? Mpangilio wa chanzo ungekuwa ni nani aliyeandika Mwanzo katika Pentateuki. Naam, tunapaswa kuanza kwa kusema, linapokuja suala la mpangilio wa chanzo, kwamba kitabu cha Mwanzo na Pentateuki nzima hazijulikani. Naam, kwa desturi, labda unajua kwamba jumuiya za Kiyahudi na Kikristo zilihusisha Pentateuki, ikijumuisha Mwanzo, na Musa. Na lazima kuwe na motisha fulani kwa hilo.

Na ndani ya vitabu hivi vitano vya Biblia, tutagundua kwamba Musa anatawala. Kwanza, anahudumu kama shahidi katika masimulizi ya Kutoka hadi Kumbukumbu la Torati. Zaidi ya hayo, anasemekana mara kwa mara kwamba aliandika na kukusanya masimulizi katika Kutoka hadi Kumbukumbu la Torati ambayo yameandikwa katika kitabu, kama vile kushindwa kwa Waamaleki katika Kutoka 17, mstari wa 4. Kitabu cha agano katika Kutoka 24, mstari wa 4 hadi 8. Amri Kumi katika Kutoka 34, mstari wa 28.

Ratiba ya safari ya Waisraeli jangwani, Hesabu 31, mstari wa 2. Kisha kuna uandishi wa wimbo wa Musa katika Kumbukumbu la Torati 31, mstari wa 19 na 22. Wimbo wenyewe unapatikana katika sura ya 32 ya Kumbukumbu la Torati. Na kisha kuna kitabu cha sheria.

Na hiyo ni Kumbukumbu la Torati 31, mstari wa 9, mstari wa 24 na 26. Kwa hivyo, inadokeza sana, inadokeza tu, si ya uhakika, kwamba kiini cha Pentateuki kiliandikwa na Musa. Lakini pia, kulikuwa na masasisho ya baadaye, nyongeza za uhariri, na marekebisho baada ya wakati wa Musa.

Ushahidi ulio wazi zaidi wa hili kwa Pentateuki bila shaka ni maelezo ya kifo na mazishi ya Musa katika Kumbukumbu la Torati sura ya 34. Hata wakati wa Enzi za Kati, ilitambuliwa kwamba lazima kulikuwa na nyongeza zilizosasishwa, kama vile majina ya mahali na kutoa taarifa za ziada. Hii ingewasaidia wasomaji kuelewa vyema.

Mfano mzuri wa hilo unapatikana katika Mwanzo 36, mstari wa 31. Mwanzo 36 inatoa orodha ya wafalme kutoka Edomu. Wafalme wa Edomu, wazao wa Esau.

Inasomeka hapo kwamba wafalme hawa wa Edomu walitawala kabla ya wafalme wa Israeli. Naam, bila shaka, katika sura ya 36, katika kipindi hiki cha awali, hakukuwa na

wafalme wa Israeli. Kwa hivyo, hii lazima iliandikwa wakati ambapo wafalme walikuwepo, ambao ulikuwa utawala wa kifalme wa uwezekano mkubwa wakati wa Daudi.

Kwa hivyo, wafalme hawa wa Israeli hawatokei hadi karne nyingi baadaye. Lakini nyongeza iliyofanywa hapa na mtu wa baadaye, msomaji fulani wa baadaye, imeundwa ili kuisasisha na kuifanya ieleweke zaidi. Uhusiano wa wakati unaofaa kati ya wafalme wa Edomu na kisha wafalme wa Israeli.

Sasa , vipi kuhusu Musa ikiwa, kwa kweli, alikuwa mkusanyaji mkuu wa Pentateuki? Tutafanya nini na Mwanzo, ikizingatiwa kwamba hangeweza kuwa shahidi wa kitabu cha Mwanzo? Hii ni kabla ya wakati wake. Naam, nadhani kuna pendekezo fulani ndani ya Mwanzo kwamba kulikuwa na makusanyo ya maandishi ambayo yangeweza kupatikana kwa Musa. Na tuna kesi maalum katika Mwanzo 5, mstari wa 1. Na inasomeka, Mwanzo 5, mstari wa 1, hiki ndicho kitabu, tazama kimeandikwa, ni kumbukumbu ya vizazi vya Adamu.

Sasa, unapoangalia Mashariki ya Karibu ya kale, kulikuwa na taaluma ya uandishi katika kila taifa. Kwa maneno mengine, kusoma na kuandika kulikuwa jambo la kawaida sana. Na hivyo kulikuwa na kurekodi hadithi, hadithi, na kumbukumbu za kifalme.

Pia tunajua kwamba maandishi yalipochukuliwa kuwa matakatifu, yalihifadhiwa na kupitishwa kwa vizazi vilivyofuata. Kwa hivyo hakika, linapokuja suala la hadithi za mababu za familia ya Ibrahimu, hizi, nadhani, zingekuwa kumbukumbu zilizoandikwa ambazo zilipitishwa mbele. Kwa hivyo hiyo inaweza kutusaidia kuelewa kwamba pamoja na ukumbusho wa mdomo, huenda kulikuwa na mkusanyiko wa maandishi yenye mamlaka na hadithi za familia ambazo Musa angeweza kuzipata.

Pia kungeweza kuwa na matukio, kama tunavyoona baadaye katika Pentateuki, ambapo Mungu alizungumza na kuandika tu, kwa mfano, Amri Kumi. Na hivyo inaweza kuwa kwamba Mungu alimjulisha Musa kupitia aina hiyo ya ufunuo kuhusu mambo ambayo Musa hakuweza na hakuyashuhudia. Kwa hivyo, linapokuja suala la Mwanzo, kuna uwezekano mkubwa, ningefikiri, mwandishi wa Mwanzo, yeyote yule, ndiye aliyepokea haya na kuyaweka katika akaunti ambayo ingetumika kama utangulizi, utangulizi, njia ambayo ya kuelewa vyema jinsi familia ya mfumo dume, Israeli, inavyofaa katika meza ya mataifa, mpango mzima wa ulimwengu ambao Mungu anao akilini mwa familia nzima ya wanadamu.

Katika kipindi cha pili, tutazungumzia kuhusu simulizi la uumbaji.

Huyu ni Dkt. Kenneth Mathews katika mafundisho yake kuhusu kitabu cha Mwanzo. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi.